
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ
W BYDGOSZCZY
Administracja Publiczna z. 1

DARIUSZ KUBERSKI
WSP w Bydgoszczy

**ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA W ZWIĄZKU Z WYSTAWIENIEM CZEKU
BEZ POKRYCIA**

Obowiązująca do chwili obecnej Ustawa z 28 kwietnia 1936 r. - prawo czekowe (Dz.U. Nr 37, poz. 283, z późn.zm.) przewiduje w art. 61 odpowiedzialność karną w związku z wystawieniem czeku. Inspiracją do zasygnalizowania tego faktu jest pominięcie w projekcie kodeksu karnego, opracowanym przez Komisję do Spraw Reformy Prawa Karnego, tej problematyki i pozostawienie jej poza regulacją kodeksową. Nadal więc nie rozwiązano podstawowego problemu, jakim jest kompleksowe uregulowanie zasad odpowiedzialności karnej w związku z obrotem papierami wartościowymi.¹ Najogólniej ujmując, odpowiedzialnością karną z art. 61 prawa czekowego zagrożone jest zachowanie polegające na wystawieniu czeku bez pokrycia.

Sprawcą przestępstwa jest wystawca czeku, a więc z punktu widzenia momentu rozpoczęcia odpowiedzialności, istotne jest określenie chwili powstania zobowiązania czekowego. W tym względzie pomocne są przepisy prawa czekowego, w szczególności art. 1 stanowiący, że za czek uważa się dokument zawierający następujące elementy:

- 1) nazwę "czek" w tekście dokumentu w języku, w jakim go wystawiono,
- 2) bezwarunkowe polecenie zapłacenia oznaczonej sumy pieniężnej,
- 3) nazwisko osoby, która ma zapłacić,
- 4) oznaczenie miejsca płatności,
- 5) oznaczenie daty i miejsca wystawienia czeku,
- 6) podpis wystawcy czeku.

Określenie strony formalnej czeku pozwala na stwierdzenie, w jakim momencie powstaje zobowiązanie czekowe i od czego jest uzależniona jego skuteczność. Sam fakt wystawienia czeku

bez pokrycia nie rodzi odpowiedzialności karnej. Dla jej zaistnienia niezbędne jest wręczenie czeku remitentowi.

Z tych powodów wystawienie czeku w sensie powstania zobowiązania czekowego nie może być równoznaczne z wystawieniem czeku w rozumieniu przepisu art. 61 prawa czekowego, który penalizuje zachowanie następcze, jakim jest wręczenie czeku.

Należy więc rozróżnić termin "wystawienie czeku" w znaczeniu cywilnoprawnym i prawnokarnym, którym odpowiadają dwa różne pod względem zaawansowania stadia zachowań.

Dodatkowego omówienia wymaga określenie minimum elementów formalnych niezbędnych do powstania zobowiązania czekowego, pozwalającego na stwierdzenie, że wręczony dokument jest czekiem. Jest to bowiem istotny warunek zastosowania przepisu art. 61 prawa czekowego.

Substratem zobowiązania czekowego jest czek niezupełny, zwany inaczej czekiem *in blanco*. Jest to czek zawierający co najmniej podpis wystawcy złożony w zamiarze zaciągnięcia zobowiązania czekowego. Wszystkie pozostałe elementy muszą być uzupełnione najpóźniej w momencie przedstawienia czeku do zapłaty, zgodnie z uzgodnieniami między trasantem a remitentem.

Podmiotem przestępstwa może być każda osoba. Jest to przestępstwo powszechne. Oczywiście byt przestępstwa uzależniony jest od zaistnienia wstępnych przesłanek, jakimi są: istnienie umowy, na mocy której trasant uprawniony jest do wystawienia czeku, a bank zobowiązuje się do jego zapłaty. Ściśle łączy się to z zagadnieniem zdolności czekowej.² Co do zasady więc z odpowiedzialnością karną będziemy mieli do czynienia w sytuacji wystawienia czeku przez trasanta na mocy wiążącej go z bankiem umowy rachunku bankowego. W praktyce nie będzie możliwe wystawienie czeku i przedstawienie go do zapłaty, gdy wystawca nie posiada w danym banku rachunku.

Czek stanowi w tej sytuacji jedynie sposób realizacji postanowień umownych.³ Nie istnieją jednak przeszkody w ewentualnym przyjęciu czeku do inkasa przy braku umowy rachunku bankowego, jeśli wystawca czeku ma wobec banku wierzytelność o zapłatę kwoty równoważnej z tą, na jaką czek został wystawiony.⁴ W doktrynie prawa czekowego wyrażony jest zgodny pogląd, dotyczący dopuszczalności wystawiania czeków również w sytuacji, gdy wystawcę nie łączy z trasatem sformalizowany stosunek prawny, a jedynie występuje dorozumiana zgoda trasata na wystawienie czeku.⁵

Jest to zgodne z zasadą wyrażoną w przepisie art. 921⁴ k.c. Art. 921⁴ k.c. stanowi o obowiązku spełnienia świadczenia przez przekazanego jako dłużnika wobec przekazującego, w związku z przekazaniem świadczenia - w tym wypadku poleceniem inkasa czeku. Czek jest bowiem szczególnym rodzajem przekazu.⁶

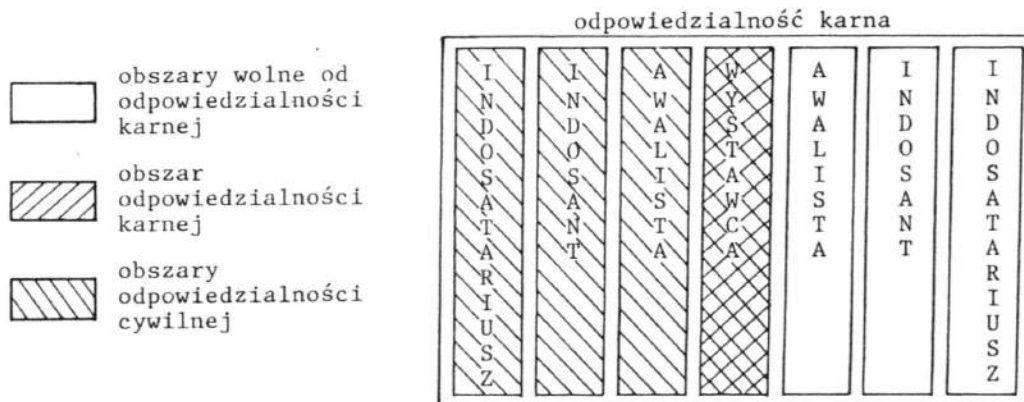
Zakres odpowiedzialności w znaczeniu podmiotowym zawężony jest zakresem zdolności do czynności prawnych. Zgodnie z wymogami kodeksu cywilnego⁷ zdolność do zaciągania zobowiązań za pomocą czeku wymaga pełnej zdolności do czynności prawnych. Z tego względu dwustronna czynność prawna jaką jest zobowiązanie czekowe będzie nieważna z powodu, przykładowo, zniesienia poczytalności, niepełnoletności czy innej okoliczności ograniczającej lub wyłączonej zdolność do czynności prawnych.

W tych sytuacjach zobowiązanie czekowe nie powstanie, a zachowanie takie nie będzie mogło być rozpatrywane w kontekście naruszenia dyspozycji art. 61 prawa czekowego.

Zauważyć jednak należy, że wymienione skutki musiałyby dotyczyć wystawcy czeku, albowiem tylko on odpowiada karnie.

Zakres podmiotowy odpowiedzialności cywilnej i karnej uczestników zobowiązania czekowego jedynie częściowo się pokrywa, a obszar odpowiedzialności cywilnej jest zdecydowanie szerszy.

Granice tej odpowiedzialności można zobrazować graficznie.

Przy ocenie ważności zobowiązania czekowego istotne znaczenie ma zasada, iż nieważność zobowiązania czekowego ze strony niektórych osób podpisanych na czeku nie ma wpływu na zak-

res odpowiedzialności pozostałych uczestników zobowiązania czekowego.

Zgodnie więc z regułą wyrażoną w art. 10 prawa czekowego⁸, jeżeli wystawca czeku posiada zdolność do zaciągania zobowiązań czekowych i czyni to zgodnie z wymogami omawianych przepisów, to fałszywe podpisy kontrahentów na czeku, występujących np. w charakterze awalisty lub nieskuteczność takiego zobowiązania z powodu wad w reprezentacji, nie mają wpływu na ocenę prawną zachowania wystawcy czeku, z punktu widzenia zastosowania art. 61 prawa czekowego. Mogą jedynie wpłynąć na formy zjawiskowe, przykładowo w postaci pomocnictwa.

Przestępstwo wystawienia czeku bez pokrycia w praktyce występować może jako czyn popełniony z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym. Na jego uściślenie wskazywać będą okoliczności dowodowe, w szczególności porównanie stanu rachunku bankowego w okresie od wystawienia czeku do jego przedstawienia do zapłaty, z wysokością zobowiązania czekowego. Przestępstwo to zagrożone jest obecnie karą pozbawienia wolności do 2 lat i grzywną.

W zdaniu drugim art. 61 prawa czekowego wystawienie czeku bez pokrycia w postaci winy nieumyślnej stanowi wykroczenie i zagrożone jest karą grzywny. W pierwotnym brzmieniu tegoż art. czyn ten zagrożony jest karą aresztu do 3 miesięcy lub grzywny do 5000 zł.

W praktyce wymiaru sprawiedliwości wystawienie czeku bez pokrycia może być metodą popełnienia przestępstwa, którego istotnym znamieniem jest wprowadzenie w błąd i doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia mieniem. W omawianej sytuacji sprowadza się to do dokonania zapłaty przez trasata.

Pozostaje więc do rozstrzygnięcia podstawowy problem wzajemnych relacji między przepisem art. 61 prawa czekowego a innymi przepisami kodeksu karnego: art. 199 k.k., 205 k.k.

W przeszłości w doktrynie prezentowany był pogląd⁹, że w omawianej sytuacji zachodzi rzeczywisty zbieg przepisów, co w oparciu o obowiązujący kodeks karny stanowiłoby podstawę do stosowania kumulatywnej kwalifikacji prawnej zgodnie z art. 10 § 2 k.k.

Analiza strony przedmiotowej przestępstwa z art. 61 prawa czekowego pozwala zanegować prezentowaną tezę.

Przestępstwo wystawienia czeku bez pokrycia jest przestępstwem materialnym¹⁰, którego skutkiem jest odmowa dokonania

zapłaty przez trasata. Efektywnie szkoda będąca następstwem czynu nie należy do znamion przestępstwa z art. 61 prawa czekowego. Ustawodawca poddaje ocenom prawnokarnym sam fakt wystawienia czeku nie posiadającego w momencie przedstawienia do zapłaty lub rozrachunku pokrycia u trasata¹¹.

Warunkiem odpowiedzialności karnej z art. 61 prawa czekowego jest brak zapłaty sumy czekowej przez trasata. Taka stylizacja przepisu jest wyrazem stanowiska ustawodawcy w kwestii przedmiotu ochrony - bezpieczeństwa w obrocie bankowym papierami wartościowymi. Nie jest nim natomiast, jak w odniesieniu do art. 199 k.k. i 205 k.k. mienie.

W procesie unifikacji przepisów prawa karnego przepis art. 61 prawa czekowego musiałby zostać umieszczony nie w rozdziale XXIX k.k., lecz w rozdziale XXXI, dotyczącym fałszowania pieniędzy, papierów wartościowych, znaków urzędowych i narzędzi pomiarowych. Odnosząc się do projektowanych zmian w kodeksie karnym, stwierdzić należy, iż przepis o odpowiedzialności karnej za wystawienie czeku bez pokrycia powinien zostać zamieszczony w rozdziale XXXVII dotyczącym przestępstw przeciwko obrotowi pieniędzmi i papierami wartościowymi. Norma zawarta w przepisie art. 61 prawa czekowego ma za cel ochronę zaufania społecznego do obrotu papierami wartościowymi, poszanowania jego materialnej treści. Wystawienie czeku bez pokrycia traktowane jest jako jednoznaczny przejaw nadużycia zaufania w obrocie gospodarczym¹². Chodzi więc o ochronę uprawnień inkorporowanych w treści dokumentu.

Bezpieczeństwo obrotu czekowego ma tym większe znaczenie, że liczba uczestników tego zobowiązania wobec możliwości indosowania czeku jest teoretycznie nieograniczona. W praktyce zawęża ją krótki czas realizacji czeku.

Wśród dotychczas prezentowanych poglądów na przedmiot ochrony normy art. 61 prawa czekowego zarysowały się dwie zasadnicze tendencje.

Przez niektórych przedstawicieli doktryny przestępstwo czekowe traktowane jest jako czyn godzący w interesy majątkowe¹³.

Podstawę tego twierdzenia stanowi interpretacja historyczna przepisu art. 61 prawa czekowego, wywodzącego się z regulacji prawnej odpowiedzialności cywilnej i karnej zawartej w jednym przepisie art. 51 prawa czekowego z 1924 r.¹⁴

Motywy przedstawionej argumentacji jest skojarzenie obrotu czekowego i interesu majątkowego posiadacza czeku przez zagrożenie odpowiedzialnością karną zachowań prowadzących do wyrządzenia szkody.

Zgodzić się należy ze stwierdzeniem, że wymieniony przepis chroni stosunki majątkowe - konkretnie interes majątkowy posiadacza czeku. Skutek ten nie może być jednak utożsamiany z *ratio legis* tego przepisu. Bezpośrednim przedmiotem ochrony jest jednak bezpieczeństwo prawnego i gospodarczego obrotu¹⁵.

Za słuszością prezentowanej tezy przemawia fakt, że czek jest przede wszystkim narzędziem zapłaty oraz przedmiotem szybkiego obrotu, a sankcja prawa karnego ma zagwarantować zrealizowanie tych celów¹⁶. Natomiast tylko wyjątkowo stanowi narzędzie kredytu.

Ustalenie rozważanych priorytetów posiada swą logiczną konsekwencję w objęciu lub zanegowaniu karalnością czeków postdatowanych, a więc takich, na których wpisano datę późniejszą od daty rzeczywistego wystawienia¹⁷.

Przyjęcie od wystawcy czeku postdatowanego jest wyrazem udzielenia mu kredytu przez remitenta. Stanowi więc efekt porozumienia między wystawcą a remitentem co do terminu realizacji zobowiązania gwarantującego interesy majątkowe stron. Przedstawienie czeku do zapłaty przed datą wskazaną jako data wystawienia jest zachowaniem niezgodnym z treścią pierwotnego porozumienia.

Dla zwolenników kojarzenia odpowiedzialności karnej z działaniem na szkodę interesów majątkowych zachowanie remitenta uchyla dopuszczalność pociągnięcia do odpowiedzialności karnej wystawcy czeku postdatowanego w sytuacji odmowy zapłaty z powodu braku pokrycia na rachunku wystawcy¹⁸.

Za karalnością czeków postdatowanych opowiedzieli się zwolennicy¹⁹ poglądu, że art. 61 prawa czekowego jest instrumentem gwarantującym poszanowanie zaufania publicznego do instytucji czeku. Czek jest przede wszystkim surogatem pieniądza i pełni jego funkcje.

Wystawienie czeku postdatowanego jest dopuszczalne. Stanowi jednak niekorzystny przejaw przewagi kredytowej nad płatniczą. Z tych też względów wprowadzenie art. 28 ust. 2, zgodnie z intencją tego przepisu ma prowadzić do wyeliminowania czeków postdatowanych²⁰.

Słuszność prezentowanych poglądów potwierdza w szczególności fakt, że obowiązujące prawo czekowe dopuszcza możliwość realizowania uprawnień remitenta przed terminem ustalonym z wystawcą, wynikającym z daty postdatowanego czeku.

Skoro więc przewaga rozwiązań ustawowych nad postanowieniami umownymi jest niekwestionowana, to brak racjonalnego uzasadnienia dla wyłączenia odpowiedzialności karnej za wystawienie bez pokrycia czeku postdatowanego.

Po stronie remitenta istnieje uprawnienie wynikające z ustawowej normy kompetencyjnej do żądania zapłaty sumy czekowej przed ustalonym terminem. Wystawca czeku postdatowanego może więc i powinien liczyć się z ewentualnością domagania się wcześniejszej zapłaty, skoro przepis na to pozwala. Zarzucalność takiego zachowania przy odmowie zapłaty z powodu braku pokrycia pozwala na przypisanie winy nieumyślnej w formie lekomyślności²¹.

Normy art. 199 k.k. i 205 k.k. mają za przedmiot ochrony mienie, chronią własność i inne prawa rzeczowe, akcentując uszczerbek majątkowy jako skutek działania przestępczego. W tym też względzie zaliczane są do przestępstw materialnych²².

Rodzajowa odrębność czynów z art. 61 prawa czekowego i art. 199 k.k., 205 k.k. pozwala na postawienie tezy przeciwnej – o niedopuszczalności kumulatywnej kwalifikacji wymienionych przepisów²³.

Za słusznością prezentowanego stanowiska przemawia odmienny przedmiot ochrony, różny dla omawianych przepisów.

Poruszony problem ma daleko idące konsekwencje w praktyce. Stosowanie kumulatywnej kwalifikacji przepisów prowadzi do zaostrzenia sankcji. Zgodnie bowiem z przepisem art. 10 § 3 k.k. podstawę wymiaru kary stanowiłby przepis art. 199 k.k. lub 205 k.k. przewidujące surowszą karę²⁴.

Nie ulega wątpliwości, że przestępstwo z art. 61 prawa czekowego można popełnić, jak wspomniano w postaci zamiaru bezpośredniego i ewentualnego. Natomiast strona podmiotowa czynów z art. 199 k.k. zawęża się do postaci zamiaru bezpośredniego²⁵ winy umyślnej. Jego brak przesądza o bycie wymienionych przestępstw.

Mimo więc całkowitej odrębności normatywnej przepisów art. 61 prawa czekowego i przepisów art. 199 k.k., 205 k.k., często ustalenie celu działania sprawcy pozwoli na dokonanie właściwego wyboru kwalifikacji prawnej czynu. Dla oceny praw-

nej czynu w praktyce decydujące znaczenie będą miały wyjaśnienia podejrzanego, którego działanie zakończone zostało w fazie usiłowania popełnienia przestępstwa z art. 199 k.k. lub 205 k.k.

Występująca dysproporcja w sankcjach art. 61 k.k. - kara pozbawienia wolności do 2 lat, a w odniesieniu do przestępstw z art. 199 k.k. i 205 k.k. - do 5 lat może prowadzić do symulacji przestępstwa czekowego w celu uniknięcia surowszej represji karnej.

Na stanowisku odrębności normatywnej przestępstwa czekowego i przestępstw z art. 199 k.k. i 205 k.k. stanął również Sąd Najwyższy w aktualnej dla obecnego stanu prawnego uchwale z 1992 r.²⁶ Sąd Najwyższy wyraził mianowicie pogląd, że "wystawienie czeku przy braku na koncie funduszków potrzebnych do realizacji rozporządzenia wypłaty pieniężnej i zapłata takiego czeku, poświadczona przez trasata - na podstawie umowy dotyczącej rachunku bankowego - nie powoduje odpowiedzialności karnej wystawcy czeku na podstawie art. 61 prawa czekowego. Może natomiast powodować odpowiedzialność karną za innego rodzaju przestępstwa (np. za zagarnięcie mienia społecznego - art. 199 k.k.), jeśli sprawca czynu - wystawiając taki czek - zmierzał do zagarnięcia wypłaconej przez trasata kwoty przekraczającej wysokość zgromadzonych na jego koncie funduszków".

Stylizacja przepisu art. 61 prawa czekowego może sugerować stwierdzenie, że brak funduszu do rozporządzenia oznacza sytuację, gdy na rachunku wystawcy czeku brak środków pieniężnych w ilości wskazanej na czeku.

Pogląd taki uznać należy za błędny. W pewnych sytuacjach, mimo występowania na rachunku wystawcy kwoty stanowiącej pokrycie czeku, będzie można stwierdzić dokonanie przestępstwa z art. 61 prawa czekowego. Karalność czynu nie jest bowiem uzależniona li tylko od występowania lub braku funduszków na rachunku wystawcy. Z punktu widzenia odpowiedzialności karnej istotne znaczenie ma zdolność do rozporządzania pokryciem przez wystawcę.

Pozbawienie wystawcy czeku uprawnienia do dysponowania kwotą występującą na rachunku może być następstwem jego zablokowania.²⁷ Zablokowanie rachunku może wynikać z prowadzenia postępowania egzekucyjnego wobec wystawcy czeku w trybie egzekucji cywilnej lub administracyjnej.

Kreując przesłanki odpowiedzialności karnej za wystawienie czeku bez pokrycia, ustawodawca zrównał sytuację braku pokrycia z tą, w której ono istnieje, a wystawcy odjęte zostało, na mocy innych przepisów, prawo dysponowania nim.

Przyczyny zablokowania rachunku bankowego wynikają najczęściej z nieterminowej realizacji zobowiązania przez wystawcę, przykładowo przeterminowania kredytu, zaległości w realizacji zobowiązań podatkowych. Nie mają one jednak znaczenia dla oceny braku możliwości rozporządzenia pokryciem jako przesłanki obiektywnej.

PRZYPISY

- ¹Projekt kodeksu karnego. Państwo i Prawo Nr 3/1944.
- ²J. Bogobowicz: *Weksle w obrocie międzynarodowym. Podstawowe wiadomości z prawa czekowego. Zaoczny kurs prawa wekslowego i czekowego*. Warszawa 1970, s. 15.
- ³M. Bączyk: *Odpowiedzialność umowna banku w prawie polskim*. Toruń 1989, s. 56.
- ⁴I. Heropolitańska: *Czek w obrocie gospodarczym*. Warszawa 1986, s. 20.
- ⁵St. Janczewski: *Prawo handlowe, wekslowe i czekowe*. Warszawa 1986, s. 515.
- ⁶A. Szpunar: *Przekaz według kodeksu zobowiązań*. Kraków 1937, s. 6.
- ⁷Art. 11 k.c. stanowi, że pełną zdolność do czynności prawnych nabywa się z chwilą uzyskania pełnoletności.
- ⁸Art. 10 prawa czekowego stanowi, że jeżeli na czeku znajdują się podpisy osób niezdolnych do zaciągania zobowiązań czekowych, podpisy fałszywe, podpisy osób nie istniejących albo podpisy, które z jakiegokolwiek innej przyczyny nie zobowiązują osób, które czek podpisały lub których nazwiskiem czek został podpisany, nie uchybia to ważności innych podpisów.
- ⁹A. Szczygielski: *Prawo wekslowe i czekowe*, s. 33.
- ¹⁰A. Marek: *Prawo karne. Zagadnienia teorii i praktyki*. Warszawa 1986, s. 69.
- ¹¹Istotę przestępstwa stanowi brak pokrycia w chwili przedstawienia czeku do zapłaty (Orz. SN Nr 40, 1935, Urz. Zb. Orz.).
- ¹²St. Janczewski: op.cit., s. 515.
- ¹³I. Rosenbluth: *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*, tom II, Kraków Księgarnia Powszechna 1936, s. 1080-1081.
- ¹⁴Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 listopada 1924 r. o prawie czekowym (Dz.U. RP Nr 100, poz. 927).

- ¹⁵Pogląd taki wyrazili m.in.: A. Glasner i A. Thaler: *Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz*. Kraków 1936, s. 178; Peiper (Głos Prawa Nr 3-4, 1937, s. 177).
- ¹⁶I. Rosenbluth: op.cit., s. 1081.
- ¹⁷K. Piasecki: *Prawo wekslowe i czekowe z komentarzem*. Warszawa Wydawnictwo Prawnicze 1993, s. 125.
- ¹⁸Stanowisko takie zaprezentował Ignacy Rosenbluth, op.cit., s. 1088 twierdząc, że w omawianej sytuacji wystawcy czeku nie można przypisać nawet winy nieumyślnej, gdyż odmowa zapłaty była wynikiem niewykonania umowy przez remitenta, zawartej w momencie wręczenia czeku; Analogicznie T. Kostecki w artykule: *Wystawienie czeku bez pokrycia w prawie czekowym 1936* - Głos Sąd. Nr 9 z 1936 r., s. 681.
- ¹⁹A. Glasner, A. Thaler: op.cit., s. 176; Peiper: Głos Prawa Nr 3-4, 1937, s. 177; Także: K. Stefanowicz: *Odpowiedzialność karna w związku z działalnością gospodarczą*, s. 179.
- ²⁰Art. 28 ust. 2 prawa czekowego stanowi, że czek przedstawiony do zapłaty przed dniem wskazanym jako data wystawienia, jest płatny w dniu przedstawienia.
- ²¹Inaczej I. Rosenbluth, op.cit., s. 1088, który wywodzi kontrowersyjną tezę o braku możliwości po stronie wystawcy czeku zdolności przewidywania żądania zapłaty przed wskazanym terminem. Wyłącza możliwość przypisania winy również z uwagi na majątkowy charakter przedmiotu ochrony z art. 61 prawa czekowego.
- ²²A. Marek: op.cit., s. 69.
- ²³I. Rosenbluth, op.cit., s. 1095 - podkreśla, że wręczenie czeku często łączy się z elementami oszustwa z art. 264 k.k. z 1932 r. i stanowi jedynie środek do popełnienia przestępstwa polegającego na doprowadzeniu do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Powyższe uzasadnia przyjęcie, że cała treść kryminalna czynu zawiera się w kwalifikacji z art. 264 k.k., co uzasadnia potraktowanie tego przypadku w kategorii pozornego zbiegu przepisów ustawy.
- ²⁴Przeprowadzone badania aktowe spraw karnych z województwa bydgoskiego w 1993 r. i w 1994 r. potwierdzają sygnalizowane błędy w zakresie subsumpcji.
- ²⁵K. Buchała: *Prawo karne materialne*. Warszawa 1980, s. 719 OSNKW 1974, p. 138.
- ²⁶Uchwała z 23.06.1992 r. I KPZ 23/92, OSNKW 1992/9-10/, poz. 68.
- ²⁷Z. Warmarż: *Z aktualnych zagadnień obrotu czekowego*. PUG 1953 Nr 1, s. 14.

Summary

Particular permisses of penal liability in the case wri-
tting out unprotected cheque are discussed. The comparison of
penal and civil liability is made. According to the author
intention relations between amenability to law for tricking
and for no effect cheque are presented. The author discusses
problem of unintentional wriiting out an unprotected cheque
and shows problem of liability in the case of post-dated che-
que. The author does not present monography devote to unpro-
tected cheque issue but discussed questions related to article
61 of "Cheque Law for Administration of Justice" - Issaued
April 28, 1936.